

Vilka är talibanerna?

Nederlaget hyllades – nu växer sig stödet starkare.

Vilka är talibanerna och varför blir man taliban? Det finns idag många skäl till att människor individuellt eller i grupp ansluter sig till talibanerna, trots att de var så avskydda när deras regim rasade samman 2001 samtidigt som den amerikanska invasionen välkomnades av en majoritet av det afghanska folket.

Text & bild: Börje Almqvist

Börje sitter i SAKs styrelse och har bott och arbetat i Afghanistan i många år.

Efter talibanregimens sammanbrott flydde många talibaner till Pakistan, framför allt ledarskiktet men också överlevande utländska talibansoldater (upp till 25 procent av talibanarmén beräknas ha varit utländska). Resten gjorde som soldater och regimhängare brukar göra efter ett förlorat krig. De gick hem till sina byar och återupptog sina liv.

Men talibanerna besegrades inte. Redan 2002-2003 började mindre talibangrupper från Pakistan att infiltrera Afghanistan. De gavs skydd hos släktingar och gamla bekanta från talibantiden.

Dessa ”nytalibaner” och enskilda aktivister aktiverade sina gamla nätverk och rekryterade nya anhängare och grupper för att bekämpa den afghanska staten och de utländska trupperna som nu var stationerade i landet.

Talibanernas framgångar idag beror, liksom på 1990-talet, inte på deras egen förträfflighet, utan deras motståndares svaghet. Den afghanska statens och

Talibanerna blev kända för världen 1994. Ledda av mulla Muhammad Omar från Kandahartrakten växte rörelsen. Efter att ha tagit kontroll över de sydliga provinserna intog talibanerna Kabul i september 1996.

Till en början hoppades många på att talibanerna skulle få bukt med de problem Afghanistan led av som en följd av Sovjetockupationen och inbördeskriget. Rörelsen kom dock snart att bli känd för sin extrema tolkning av Koranen och utfärdade en rad stränga lagar och förordningar. Piskstraff, avhuggning ►

de utländska styrkornas, i synnerhet den USA-ledda koalitionen, misslyckanden i kombination med det internationella samfundets tillkortakommanden har drivit många människor i händerna på talibanerna. Varken den afghanska regeringen eller internationella insatser har lyckats ge folk den trygghet, rättvisa och ekonomiska framsteg de förväntade sig efter talibanregimens fall.

Många har vänt sig mot de utländska trupperna, framför allt på grund av de amerikanska specialstyrkornas aggressiva ”terroristjakt” med kränkande husrannsakingar och felriktade flygbombningar av civila.

Ett alternativ

För folk boende i framför allt södra Afghanistan har talibanerna kunnat uppvisa ett alternativ till den korrupta och i praktiken obefintliga rättstaten. Först i ljuset av detta framstår vidden av missnöjet med rådande regim. Det vill säga man väljer att stödja talibanerna trots att de står för social stagnation och tillbakagång, mord på meningsmotståndare och terror i form av självmordsbombare och bombdåd. Läs mer om detta i sidoartikeln på sidan 8.

Den hårda kärnan i talibanrörelsen, mulla Omar och hans ideologiska meningsfränder, har som mål att återta makten med våld och återupprätta det ”Islamiska emiratet Afghanistan” som utropades på 1990-talet. De förkastar tanken på att nå makten på demokratisk väg.

Talibanernas kärna motiveras av en ideologisk mix av olika former av politisk islam, med starka influenser från deobandirörelsen (riktning inom sunni- ►

När de här bilderna togs år 2000 hade talibanerna makten i nästan hela Afghanistan. Det var totalförbud mot att fotografera allt levande, människor och djur. Att bilderna togs var enligt talibanernas lag ett allvarligt brott. Bilderna togs i smyg i staden Jalalabad i östra Afghanistan. För att inte upptäckas stod jag i dörröppningen på en loftgång på första våningen i ett köpcentrum som vette mot gatan. Jag var tvungen att stå så att ingen på gatan skulle se vad jag gjorde. Risken fanns att någon skulle ange mig för den fruktade religiösa polisen i staden. Därav den något bristfälliga fotografiska kvaliteten. Folk i allmänhet, även många talibaner, hade inget emot fotograferande. De som ägde butikerna där jag stod såg vad jag gjorde och visade tydligt att de tyckte det var väldigt roligt att jag bröt mot fotoförbudet. Att något är förbjudet i Afghanistan betyder inte att folk inte gör det eller tycker att förbudet är okej. "Dumma lagar" bryter man mot om man inte riskerar att åka fast.

Att fotografera människor och framför allt flickor i SAKs skolor var en "kriminell" aktivitet som ingick i mina arbetsuppgifter när jag arbetade för SAK i slutet av 1990-talet. Flickor fick gå i skolan upp till tredje klass. Så länge vi inte öppet sa att en del flickor i SAKs skolor gick upp till sjätte klass var det "tillåtet". Hur skulle annars många talibaners döttrar få undervisning upp till sjätte klass? Vad som hade hänt om jag åkt fast vet jag inte. En FN-tjänsteman i Mazar-e Sharif som arbetat fem år i Afghanistan blev utvisad när han åkte fast för fotografering.

Börje Almqvist

► islam som från början utvecklades som en reaktion mot den brittiska kolonialismen), i vars skolor i Pakistan mulla Omar och många ledande talibaner fått sin ideologiska skolning.

I en studie, genomförd av forskaren Sarah Ladbury i samarbete med civilsamhällesorganisationen *Co-operation for Peace and Unity*, CPAU, på uppdrag av den brittiska motsvarigheten till Sida, *Department for International Development*, DFID, har bland annat talibaner och före detta talibaner utfrågats*.

Främsta skälet till att bli talibansoldat är enligt studien ett personligt missnöje av olika slag, förutom ett allmänt missnöje med regeringen och de utländska trupperna. Flera av de tillfrågade uppgav också att det var det enda sättet att få ett lönearbete. En anledning till varför framför allt unga män blivit talibaner är att det ger dem status och ett sken av fromhet. ”Nu lyssnar folk på mig”, som en ung taliban uttryckte det.

Radikaliseringen av talibansoldaterna verkar inte ske förrän efter det att de gått med och fått lära sig de ”rätta” religiösa skälen till kampen. De kan då förklara att de blivit talibaner för att delta i jihad. Innan värvningen uppgavs religiösa motiv oftast bara som ett av flera skäl. Ingen av de tillfrågade kunde referera till någon religiös text som styrkte det de sa, när de hävdade att koranen säger si eller så.

Studiens slutsats är att det inte är radikaliserade unga män som ansluter sig. De blir radikaliserade först efter att det gått med. Utredningen fann inte heller belegg för att unga arbetslösa män söker sig till radikala grupper. Det finns inte heller något som tyder på att unga män dras till grupper med en stark religiös ideologi. De är mottagliga för att gå med i vilken väpnad grupp som helst som ger dem en inkomst.

Utanförskap skapar grogrund

Den tyska forskaren Thomas Ruttig anser att alienation (utanförskap) snarare än ideologiska skäl är en anledning att ansluta sig till talibanerna. Alienationen bottnar i ett politiskt utanförskap samt en upplevelse att inte ha fått ta del av resurserna efter talibanregimens fall 2001. Det har lett till att grupper och individer tagit avstånd från förtryckande lokala starka män som representerar centralregeringen. Dessa män, denna lokala makt göder interna stammotsättningar och polariserar stammar, statlig korrupktion på alla nivåer, återinförandet av krigsherrar och kommandanter.

Enligt en talibankommandant, som intervjuats av Times-korrespondenten Thomas Coghlan i Helmand, består talibanerna av tre grupper. 1. Folk som har problem med regeringen. 2. Folk som gått med för att få makt. 3. Och så ”riktiga” jihadister som vill bli martyrer. Enligt honom är hälften av alla talibaner i Helmand jihadister.

Andra anledningar till att gå med talibanerna som framkommit när Thomas Coghlan intervjuat vanligt folk, politiker och talibaner i Helmand är främlingsfientlighet och revansch för afghanska och västerländska militära operationer som drabbat dem personligen – familjen, stammen eller pashtunska medmänniskor i största allmänhet.

I provinsen Uruzgan, ett av talibanernas ”urhem” i södra Af-

► av händer eller avrättning väntade ofta dem som bröt mot dessa regler.

Talibanernas återväxt säkrades genom utbildning av unga pojkar vid koranskolor, så kallade madrasas. Talibanerna störtades i och med att USA invaderade Afghanistan som ett direkt svar på 11-septemberattacker. De anklagade talibanerna för att skydda al-Qaidaledaren Usama bin Ladin.

Ghazistadion i Kabul (bildens övre högra hörn). Här avrättade

ghanistan, misstänks det att en del mindre militanta grupper börjat kalla sig för talibaner. Detta för att få erkännande, stöd och resurser från talibanledningen i utbyte mot gruppernas stöd och samarbete.

Hur många som stöder talibanerna i talibankontrollerade områden eller områden med stor närvaro av talibaner är svårt att säga. Uppskattningarna ligger mellan 10 och 20 procent. Uptill 75 procent är ”neutrala” och stöder den grupp som för tillfället har makten lokalt. Kanske 10-30 procent stöder regeringen aktivt.

”Tokiga killar”

En liten del av talibanerna utgörs, enligt en talibankommandant intervjuad av Thomas Coghlan, av ”tokiga killar” – unga män som blivit ”hooked on war” och som har ersatt de äldre som dödats i strid. Dessa unga extremister dödar alla som sägs vara ”spioner för motståndssidan”.

Under senare år har talibanerna växt sig starka i provinserna längs gränsen mot Iran. I Farahprovinsen tros de flesta lokala talibaner vara gamla talibaner som tagit till vapen för att de trakasserats och arresterats av säkerhetstjänsten. Nyrekryteringen tros till stor del vara folk som är rädda för att deras opiumfält ska förstöras.

I Herat, i västra Afghanistan, verkar etniska motsättningar och stamfejder ha spelat en stor roll för vilka som ansluter sig till talibanerna. De som inte blev delaktiga i lokala maktstrukturer började stödja talibanerna. Dessutom utnyttjade talibanerna de motsättningar mellan å ena sidan Ismail Khans anhängare (Khan är krigsherre från Herat och energiminister i Kabul) å den andra hans pashtunska rivaler.

Längre norrut i Badghis började det med att den odisciplin-

* Studien heter *Testing Hypothesis on Radicalisation in Afghanistan – Why do men join the Taliban and Hezb-i Islami? How much do local communities support them?*

Markus Håkansson

talibanerna människor offentligt som brutit mot deras stränga lagar.

rade, tadjikiska Ismail Khan-anslutna gränspoliserna invaderade pashtunska byar som tidigare varit talibananslutna. Poliserna plundrade och våldtog. Under den revolt som följde erbjöd talibanerna sin hjälp, vilket gav dem allierade.

Att afghaner blir anhängare av talibanerna eller åtminstone tolererar talibanerna är inte så konstigt som det kan låta. Det finns mycket efter talibanregimens fall som gör att folk vänder sig till eller åtminstone accepterar grupper som är mot den nuvarande ordningen.

Många känner sig lurade

Det finns ett utbredd missnöje med att förväntningarna och makt-havarnas löften om materiella förbättringar inte har infriats. Folk känner sig lurade och många människor har istället fått det materiellt sämre efter talibanregimens fall 2001.

Den afghanska regimen är den mest korrupta någonsin. Afghanistan är världens näst mest korrupta land. De förhatliga kommandanterna och krigsherrarna som talibanerna fördrev på 1990-talet sitter på många håll återigen vid makten och berikar sig. De är ofta allierade med och i flera fall betalda av den amerikanska militären. Det skapar ett avståndstagande gentemot de utländska trupperna som många människor ser som ockupanter.

De utländska truppenas beteende, framför allt de amerikanska, har starkt bidragit till att människor, vänder sig mot den utländska trupp närvaron. De flesta enbart med motvilja. Andra med vapen.

Detta förklarar varför många människor i framför allt i söder sympatiserar med, accepterar eller aktivt stöder talibaner och andra motståndsgupper. Däremot är det obegripligt att den afghanska statsmakten med president Karzai i spetsen och det internationella samfundet har låtit detta ske. Problemen har inte varit någon hem-

Motståndet | vad är vad?

al-Qaida: Grupper som bekänner sig till global Jihad för att upprätta en internationell Islamisk stat. I Afghanistan är det ett samlingsnamn för alla utländska jihadister, förutom de från Pakistan.

Internationella jihadister: Islamistiska aktivister som bekänner sig till och kämpar i vad de anser vara ett globalt jihad för att skapa "en sann" islamisk ordning i världen.

Pakistanska talibaner: Talibaner i Pakistan som med våld vill upprätta vad de kallar en islamisk stat i den Islamiska republiken Pakistan.

Mulla Omar: Talibanernas andliga och politiska ledare. Statsöverhuvud när talibanerna hade makten i Afghanistan. Han var på 1980-talet en relativt okänd mujahedinkommandant i södra Afghanistan.

Ledar-Shuran: Talibanrörelsens högsta råd, baserad i Quetta i Pakistan. Anses vara högsta råd för fyra lägre shuras med regionalt ansvar för kampen i Afghanistan. Leds av mulla Omar.

Haqqani-nätverket: Verksam i sydöstra Afghanistan och leds av Serajuddin Haqqani. Det är antingen en helt fristående del av talibanrörelsen eller en del av den. Gruppen består till största delen av folk från *Jadran-stammen*. Den har sina rötter i motståndet mot Sovjet på 1980-talet. Haqqani var minister i talibanregeringen på slutet av 1990-talet.

Maulawi Jalaluddin Haqqani: Han var fram till 2005 ledare för Haqqaninätverket i sydöstra Afghanistan. Haqqani var talibankommandant och minister i talibanregeringen på slutet av 1990-talet. Gerillaledare från motståndet mot Sovjet på 1980-talet.

Serajuddin Haqqani: Jalaluddin Haqqani, son till Maulawi Jalaluddin Haqqani. Han tog enligt uppgift över ledningen för *Haqqani-nätverket* 2005.

Mansur-nätverket: Mindre grupp av fristående talibaner i sydöstra Afghanistan. Rötter i motståndet mot Sovjet på 1980-talet.

Hezb-e Islami: Motståndsgrupp ledd av Gulbuddin Hekmatyar som strider mot regeringen och de utländska trupperna i Afghanistan. Aktiv framför allt i sydöstra, östra och i viss mån norra Afghanistan. På 1980-talet var *Hezb-e Islami* en av de största motståndsgupperna mot Sovjet.

Gulbuddin Hekmatyar: Ledare för motståndsgruppen *Hezb-e Islami*.

Salafigrupperna: Lokala motståndsgupper med Wahabiter i östra Afghanistan.

Tora Bora-fronten: Rester av Yunus Khales *Hezb-e Islami* som var aktiv i motståndet mot Sovjet på 1980-talet.

lighet. Den goodwill som president Hamid Karzai och de utländska trupperna hade 2001 saknar motstycke i den afghanska historien. Det har Karzai och framför allt USA systematiskt spelat bort. Problemen erkänns nu öppet av både amerikaner och andra inblandade. Även av president Karzai. Frågan är bara om någon av de inblandade har en lösning på problemen. Att bara lämna Afghanistan och låta krigsherrar (talibaner och andra) återigen fritt få kämpa om makten är inte en lösning. Det hårt arbetande och svårt prövade afghanska folket förtjänar ett bättre öde. •

Läs mer om talibanerna:

sidorna 8, 10-12, 16-17, 22-24 och 26-29

